

2018-06-14
S2018/03696/JÄM (delvis)

Socialdepartementet

Arbetsförmedlingen
113 99 Stockholm

Uppdrag att planera för utökad samverkan i frågor om förbättrad upptäckt av våld i nära relationer m.m.

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Socialstyrelsen att ta fram en plan för utökad samverkan för att förbättra upptäckt av våld i nära relationer m.m. 2019–2021 i enlighet med vad som anges under rubriken Närmare om uppdraget. Arbetet ska samordnas av Socialstyrelsen.

Vid genomförandet av uppdraget ska myndigheterna samverka med länsstyrelserna, Statens servicecenter, andra relevanta myndigheter och Sveriges Kommuner och Landsting.

För uppdragets genomförande får myndigheterna använda högst 2 000 000 kronor vardera under 2018. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagspost 12 – Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut.

Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet. Rekvisition ska lämnas senast den 1 december 2018. Medel som inte har använts för avsett ändamål ska betalas tillbaka till Kammarkollegiet senast den 29 mars 2019. Senast samma datum ska respektive myndighet lämna en ekonomisk redovisning till Kammarkollegiet.

Socialstyrelsen ska senast den 1 juni 2019 även lämna en samlad redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Rekvisition,

återbetalning och redovisningar ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Bakgrund

Nödvändigt att öka upptäckten av våld

Kvinnors och flickors utsatthet för våld kännetecknas av att de i jämförelse med män och pojkar betydligt oftare utsätts för sexualbrott samt våld av närstående. Offer för våldsbrott drabbas många gånger av allvarlig ohälsa samt förlust av arbete och inkomst. De blir i stor utsträckning sjukskrivna och riskerar att dö i förtid. Barn som upplever våld mot närstående vuxna är i hög grad själva direkt utsatta för våld.

Den som utsätts för våld i nära relation kan uppleva många hinder för att berätta om utsattheten och söka stöd. I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 bedömer regeringen därför att samhället aktivt och systematiskt måste verka för att öka upptäckten av våld (skr. 2016/17:10).

Samhällets arbete är eftersatt

Socialstyrelsen utreder regelbundet dödligt våld mot vuxna i nära relationer liksom dödligt våld mot barn enligt lagen om utredningar avseende vissa dödsfall (2007:606). De flesta vuxna brottsoffren 2016–2017 hade utsatts för våld vid upprepade tillfällen och var i kontakt med minst två samhällsaktörer, ofta en kort tid före sin död. Inte i något av dessa sammanlagt 21 ärenden, hade aktörerna ställt frågor om våld.¹

Denna bild bekräftas i Socialstyrelsens kartläggning av rutiner för att fråga om våldsutsatthet och våldsutövande i nära relationer inom socialtjänsten samt hälso- och sjukvården 2015–2018. Med vissa undantag ställde personalen vid de undersökta verksamheterna inte rutinmässigt frågor om våld och sådana frågor ställdes i flera fall inte heller vid indikation på förekomst av våld. I de verksamheter som ställde frågor om våld användes sällan en standardiserad metod för ändamålet.²

¹ Dödsfallsutredningar 2016–2017, Socialstyrelsen 2018

² Frågor om våld, En kartläggning av hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården frågar om våldsutsatthet och våldsutövande samt användning av bedömningsmetoder, Socialstyrelsen 2018.

För socialtjänst samt hälso- och sjukvård finns vägledning och metodstöd på området. Under senare år har även Försäkringskassan bedrivit utvecklingsarbete för att identifiera våldsutsatthet i sjukpenningärenden. I en särskild granskning av myndigheten drar Inspektionen för socialförsäkringen (ISF, 2018) slutsatsen att få handläggare har använt Försäkringskassans metodstöd för att upptäcka våld och att fler behöver utbildas 2018–2019.³

Pågående utvecklingsarbete

Socialstyrelsen rekommenderar att alla kvinnor som uppsöker mödrahälsovården och vuxenpsykiatrien bör tillfrågas om våld, och att frågan tas upp i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatrien.⁴ Enligt myndighetens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) bör vårdgivare och socialnämnder avgöra när och hur personalen i hälso- och sjukvård och tandvård respektive socialtjänst ska ställa frågor om våld.

Nationellt Centrum för Kvinnofrid vid Uppsala universitet har tagit fram utbildningsmaterial för hälso- och sjukvården på området. Socialstyrelsen har utvecklat bedömningsmetoderna FREDA som stöd för socialtjänsten att bl.a. identifiera våldsutsatthet. Genom länsstyrelserna har FREDA fått stor spridning bland landets kommuner.

I samband med särskilda regeringsuppdrag om jämställdhetsintegrering har även Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket uppmärksammat behovet av att upptäcka utsatthet för våld i vissa klientgrupper. Försäkringskassan har tagit fram metodstöd och utbildning på området i arbetet med sjukpenning och underhållsstöd och har aviserat att motsvarande stöd ska utvecklas i arbetet med förmåner inom funktionshinderområdet. Inom ramen för regional myndighetssamverkan har Arbetsförmedlingens kontor i Skövde 2016–2017 tagit fram ett utbildningsmaterial för att främja upptäckt av våld i nära relationer. Arbetsförmedlingen bedömer att materialet kan behöva tillgängliggöras inom hela myndigheten.⁵ Migrationsverket arbetar för att underlätta identifiering av våldsutsatta och ge information om stödinsatser i asylärenden.

³ ISF 2018:8, Social problematik och sjukskrivning – handläggning – en granskning av Försäkringskassans arbete med att identifiera social problematik i handläggningen av sjukskrivningsärenden.

⁴ Att vilja se, vilja veta och att våga fråga–vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet, Socialstyrelsen 2014.

⁵ Arbetsförmedlingens Återrapportering 2018, Delredovisning av handlingsplanen för jämställdhetsintegrering 2015–2017, 2018-02-22.

Myndigheten rapporterar att rutinerna för mottagande av våldsutsatta ska ses över.

Enligt regeringens förslag ska Socialstyrelsens utredningar av vissa dödsfall från den 1 januari 2019 utvidgas till att även omfatta vissa former av icke-dödligt grovt våld i nära relationer (prop. 2017/18:215). Förmågan att inom berörda verksamheter upptäcka våld kan därmed bli föremål för granskning i större omfattning än hittills.

Närmare om uppdraget

Socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Migrationsverket har olika uppdrag och ansvarsområden. Till viss del står dessa verksamheter ändå inför likartade utmaningar i arbetet med att upptäcka våld i nära relationer.

Regeringen bedömer att ett strukturerat utbyte mellan statliga myndigheter på detta område kan stimulera utvecklingen på området hos var och en. För den enskilda myndigheten kan samverkan ge fördjupad kunskap om övriga myndigheters regelverk och förutsättningar samt om situationen för de vuxna och barn som lever med våld och som många gånger är aktuella hos flera myndigheter samtidigt.

Mot denna bakgrund ska Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Socialstyrelsen tillsammans ta fram en plan för utökad samverkan mellan myndigheterna 2019–2021 i frågor om

- rutiner och metoder för att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövande,
- övergripande information om våld, lagstiftning, skydd och stöd,
- hänvisning till socialtjänst, hälso- och sjukvård samt rättsväsendet för berörda individer,
- förstärkt stöd till relevant personal med klientkontakter.

I genomförandet av uppdraget ska myndigheterna beakta hedersrelaterat våld och förtryck inklusive brott såsom äktenskapstvång, vilseledande till äktenskapsresa och könsstympling av kvinnor. Myndigheterna ska även beakta särskild sårbarhet på grund av t.ex. funktionsnedsättningar samt rekommendationer och skyldigheter avseende anmälan till socialnämnden vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa.

Vidare ska Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket och Socialstyrelsen analysera förutsättningarna för samverkan med länsstyrelserna i frågorna ovan, utifrån länsstyrelsernas uppdrag att stödja genomförande och uppföljning av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor på regional nivå (S2017/07420/JÄM).

På regeringens vägnar

Annika Strandhäll

Ola Florin

Likalydande till

Försäkringskassan
Migrationsverket
Socialstyrelsen

Kopia till

Statsrådsberedningen
Finansdepartementet
Justitiedepartementet/EMA, PO, SIM
Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Socialutskottet
Arbetsförmedlingen
Barnombudsmannen
Brottsförebyggande rådet
Brottsoffermyndigheten
Folkhälsomyndigheten
Försäkringskassan
Inspektionen för vård och omsorg
Kriminalvården
Jämställdhetsmyndigheten
Länsstyrelserna
Migrationsverket
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
Polismyndigheten
Socialstyrelsen
Statens servicecenter
Statens institutionsstyrelse
Statens skolverk
Brottsofferjouren Sverige
Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige
Rädda Barnen
Sveriges Kommuner och Landsting
Unizon